

Projev emeritního předsedy Rady vysokých škol (2012–2017)

při příležitosti 35. výročí založení RVŠ

Jakub Fischer, Betlémská kaple, 22. 1. 2026

Vážený pane předsedo, vážené paní rektorky, vážení páni rektori, vážené členky a vážení členové Rady vysokých škol, vzácní hosté, dámy a pánové,

je mi velkou ctí krátce pohovořit při příležitosti oslav 35 let od založení Rady vysokých škol. Vážím si toho, že jsem byl zhruba třetinu této historie její součástí, a mezi 22. a 27. rokem její existence dokonce stál v jejím čele. Bylo pro mne významnou a milou zkušeností, občas i zážitkem potkávat se a diskutovat s akademickými pracovníky a studenty z různých škol, s pestrým odborným a oborovým zázemím a různými pohledy na vysoké školství. Vzpomínám na tehdejší diskuse nad tzv. velkou novelou vysokoškolského zákona, jak jsme na ministerstvo chodili na dlouhé podvečery nejprve jedenkrát, pak i dvakrát týdně. Vzpomínám na nekonečné diskuse o financování vysokých škol, kdy jsme se s paní ministryní veřejně i neveřejně dohadovali o tom, kdy vysoké školy dosáhnou 18% podílu na rozpočtové kapitole; to je z dnešního pohledu až úsměvné. Vzpomínám na dlouhé diskuse o nastavení a financování vědy a výzkumu. Moc rád vás všechny opět vidím.

Radu vysokých škol jsem v prosinci 2017 opouštěl pár dní poté, co jsem byl zvolen děkanem Fakulty informatiky a statistiky pražské Vysoké školy ekonomické. Dnes, když se sem v roli jednoho ze slavnostních řečníků vracím, zbývá do konce mého děkanského období něco přes měsíc.

Na začátku svého „děkanování“ jsem si položil mimo jiné dvě otázky, na něž jsem v dalších osmi letech hledal odpovědi. Otázka první. Jaký je v současné době institucionální charakter vysoké školy a fakulty a jakým způsobem se má přistoupit k jejímu řízení či vedení? Otázka druhá. Lze v současných podmínkách rozumně skloubit práci akademického pracovníka a akademického funkcionáře, a pokud ano, jak?

Zajímají vás odpovědi? Dobře, podělím se. Upozorňuji, že je to tak trochu na vaše riziko, budu trochu osobní, a navíc z odpovědí vyplyne baterie dalších otázek, o nichž můžete v 36. roce existence naší Rady přemýšlet vy.

K charakteru vysoké školy a fakulty. V jedné krajní poloze se jedná o seberozvíjející se komunitu, akademickou obec, v níž bychom primárně měli myslet na blaho a rozvoj jejích členů. V druhé krajní poloze jde o instituci, od níž se očekává měřitelný výkon ve všech třech jejích hlavních rolích, přičemž od této výkonnosti se do značné míry

odvívá i její financování. Obě tyto krajní polohy vyžadují odlišný způsob řízení, v praxi pak dochází k nějakému kompromisu, přičemž tento kompromis se liší podle poslání, vize, strategie a třeba i historické tradice dané univerzity či fakulty. Kde vidím po téměř osmi letech v děkanském taláru onu kompromisní polohu? Z naznačené škály trochu vybočím.

S mírnou nadsázkou, zato bez jakékoli urážky se obávám, že při současném nastavení legislativy a zejména financování má řada vysokých škol a fakult svým charakterem nejbližší k veřejně prospěšnému chráněnému pracovišti, chcete-li, chráněné dílně. Podrobněji jsem tuto myšlenku rozpracoval loni v Brně na skvělé konferenci k novele vysokoškolského zákona (novela už tak skvělá v některých bodech nebyla, ale celkově jsme za ni spíš rádi).

Ke skloubení rolí. Zde jsou opět dvě krajní polohy. Znáám celou řadu děkanek a děkanů, kteří obojí zvládají skvěle: výborně učí, špičkově publikují, školí doktorandy, a vedle toho posouvají svou fakultu výrazně kupředu. Když se jich ptám, jak to všechno stíhají, tak většinou po večerech, nocích, víkendech. V současném pojetí, kdy si řada lidí hlídá svoji „work-life balance“ tak, že je to spíš „life“ než „work“, tito to mají přesně opačně. Na druhé straně, respektovaná paní děkanka jedné větší fakulty mi k tomu asi před půl rokem řekla: „pane kolego, už když jsem se stala proděkankou, tak jsem se rozhodla pro kariérní přestávku, a vřele vám to doporučuji“. Nezastírám, že mi to od té doby dost vrtá hlavou. Možná je to únavou materiálu po 16 letech ve vedení školy a fakulty, možná je to zvyšujícími se nároky jak na vedoucí pracovníky, tak na pracovníky řadové, včetně zpřísňujících se požadavků na garanty studijních programů či školitele v doktorském studiu. Přijde mi, že prostor pro rozumné skloubení obojího se stále více zužuje. A aniž bych to měl empiricky silněji podložené, obtížné skloubení těchto dvou rolí může podle mého názoru stát i za relativně malým zájmem o akademické funkce, který dnes na řadě univerzit i jejich fakult vidíme.

Snadné nejsou ani vnější podmínky. Svět kolem nás se rychle mění, možná rychleji, než si připouštíme. Technologický rozvoj proměňuje nejen trh práce a požadavky na naše absolventy, ale i vzdělávací proces jako takový. Rychle a výrazně se mění očekávání a vzdělávací potřeby mladé generace, u některých bohužel i jejich duševní pohoda. Geopolitická situace je, eufemisticky řečeno, poměrně nejistá. Hospodaření našeho státu není, opět eufemisticky řečeno, v příliš dobré kondici.

Co z toho všeho vyplývá? Pan ministr školství, jemuž i tímto blahopřeji k návratu do Karmelitské ulice a držím mu palce, aby české vzdělávání opět pozvedl, nedávno ohlásil záměr předložit v letošním roce věcný záměr nového zákona o vysokém

školství. Společně s ním a s Českou konferencí rektorů, jejíž zvolený předseda byl mým kolegou a později nástupcem ve vedení RVŠ, bychom měli poctivě přemýšlet a diskutovat o celé řadě témat a otázek. Za klíčové považuji tyto:

Zaprvé. Jsme na rychlé změny vnějších podmínek připraveni? Jak nám v tomto může pomoci změna nastavení legislativního a akreditačního rámce?

Zadruhé. Chceme vystoupit z režimu chráněné dílny? Jakým způsobem dosáhneme zlepšení finančních podmínek akademických pracovníků? Jak zvýšíme atraktivitu akademické práce zejména pro nastupující mladou generaci? Nepřežil se již současný český, ve světě poměrně raritní, systém habilitací a profesur? Jsme schopni účinně podpořit manažerské dráhy nejen rektorů, prorektorů a děkanů, ale i proděkanů, vedoucích kateder a řešitelů velkých projektů?

Zatřetí. Jakým způsobem přesvědčíme vládu a potažmo celou společnost o potřebě posílit financování vzdělávacího systému v situaci, kdy nemáme nerostné bohatství a prakticky jediným kapitálem naší země je kapitál lidský? Jak pro naše vysoké školy zajistíme solidní a předvídatelné financování, které zároveň posílí společenskou odpovědnost vysokých škol? Jsme schopni zavést výraznější prvky kontraktového, ideálně víceletého financování?

Začtvrté. Dokážeme zmírnit vysokou sociální selektivitu českého vzdělávacího systému, a 20 let poté, co se o tomto problému začalo více hovořit, konečně zavést efektivní nástroje finanční podpory vysokoškolských studentů?

Dámy a pánové, do dalších let existence Rady vám přeji odvahu, rozvahu a pevné zdraví a děkuji za pozornost.